

1

Roșu cinabru

I

O ceață sîngerie învăluia Florența, de la *Forte da Basso* la *Belvedere*, de la *Porta al Prato* la *Romana*. Sprijinindu-se parcă pe murii masivi ce împrejmuiiau orașul, o cupolă de nori stacojii trăda zorii noii zile. Totul era purpuriu sub vitraliile ceții de culoarea carminului, asemenea uriașei rozete a bisericii *Santa Maria del Fiore*. Carnea mieilor abia sacrificați, atîrnată la vedere în obor, și limbile cîinilor famelici, care lipăiau bălțile de sînge de la picioarele vitelor spînzurate în cîrlige; olanele de la *Ponte Vecchio* și cărămizile cu tencuiala căzută de pe *Ponte alle Grazie*; gîtlejurile încordate ale vînzătorilor ambulanți și nările tumefiate ale trecătorilor, toate erau de un roșu aprins, mai roșii decît în starea lor naturală.

Ceva mai încolo, pe malul rîului Arno, o procesiune jalnică urca spre *Via della Fonderia*, tîrșîindu-și picioarele prin frunzișul uscat din cel mai tainic cotlon al vechiului cimitir. Departe de cavourile monumentale, în cealaltă parte a păduricii de pini, care despărțea panteoanele patriciene de pîrloaga netedă, presărată cu cruci rahitice și pietre strîmbe,

trei bărbați, cocirjați mai mult sub greutatea durerii decît a micului sicriu hodorogit, pe care-l purtau pe brațe, mergeau încetîșor spre un mormînt săpat nu de mult. În fruntea lor, ținînd singur capătul din față al coșciugului, pășea maestrul Francesco Monterga, poate cel mai vestit dintre pictorii aflați sub oblăduirea mecenatului, desigur prea puțin mărînimos, al ducelui de Volterra. Urmîndu-l, cite unul pe fiecare latură, călcau apăsât ucenicii, Giovanni Dinunzio și Hubert van der Hans. La coadă, încheind cortegiul, cu degetele încrucișate pe piept, mergeau doi monahi, abatele Tomasso Verani și starețul Severo Setimio.

Mortul era Pietro della Chiesa, cel mai tînăr ucenic al maestrului Monterga. Cum n-avea familie, modestele cheltuieli de înmormîntare le făcuse *Compagnia della Misericordia*. Căci, așa cum mărturisea numele lui, la doar cîteva zile după ce venise pe lume, Della Chiesa fusese lăsat în brațele Domnului, la ușa bisericii Santa Maria Novella. După șaisprezece ani, Tomasso Verani, preotul care găsisese micuțul trup învinețit de frig și chinuit de boală și-i dăduse prima împărtașanie, îl ajuta acum, cu o șoptă întretăiată și monocordă, să treacă în Împărăția Cerurilor.

Printre scîndurile de plop din care era înjghebat sicriu, răzbeau de-acum miasele grețoase ale putrefacției ce începuse de cîteva zile. Tocmai de aceea, privirea poruncitoare a unuia dintre monahi l-a somat pe preot să-i scutească de părțile mai neînsemnate ale liturghiei; expediată în grabă, slujba s-a încheiat cu un prematur „amin“. Imediat, starețul Severo Setimio le-a poruncit proparilor să-și încheie treaba. Judecînd după ce i se citea pe chip, îți dădea seama că

Monterga era profund dezamăgit și neîncrezător în fața cutremurătorului spectacol oferit de nestrămütata indiferență a proparilor.

La cinci zile după brusca și neașteptata-i dispariție, cadavrul lui Pietro della Chiesa fusese găsit dincolo de zidurile orașului, într-un șopron de lemne, nu departe de cătunul locuit de țărani legați de *Castello Corsini*. Părea o statuie a lui Adonis, violent răsturnată de pe pedestal. Tînărul zăcea cu fața în țărînă, gol și țeapăn. Pielea albă, netedă, acoperită cu vinătăi, părea întruparea marmurei. Cît trăise, fusese de o frumusețe neobișnuită; acum însă, mușchii fini și încordați subliniau doar macabra frumusețe a încremenitelor lui rămășițe pămîntești. Cu dinții înfipti în pămînt, mușca dintr-un bulgăr reavăn de pămînt; avea brațele larg desfăcute în formă de cruce și pumnii țepeni în semn de apărare sau, poate, de resemnare. Falca îi zăcea în noroiul format de sîngele scurs, iar un genunchi i se chircea sub pîntece.

Pricina morții era o rană mică de armă albă, care-i despică gîtul între mărul lui Adam și jugulară. Pielea feței îi era jupuită pînă la os. Cînd a trebuit să recunoască în hoitul umflat trupul ucenicului, maestrul Monterga s-a plîns de nenumărate obstacole; dar, deși n-a vrut să accepte că era al lui Pietro della Chiesa, probele erau de netăgăduit. Francesco Monterga îl cunoștea mai bine ca oricine. Parcă fără voie, a încuviințat în cele din urmă că, într-adevăr, micuța cicatrice de pe umărul drept, pata lunguiață de pe spate și cele două alunițe gemene de pe coapsa stîngă erau, fără doar și poate, semnele sigure ale ucenicului preferat. Pentru a se risipi orice

îndoială cu puțință, nu departe de locul acela i-au fost găsite hainele, împrăștiate prin pădure.

Hoitul putrezise într-atît, că nu l-au putut veghea în sicriu deschis. Nu doar din pricina miasmelor răspindite, ci și pentru că, peste toate, cum *rigor mortis* se instalase nespuse de tenace, au trebuit să-i frîngă brațele, ce se îndărătineau să stea desfăcute, pentru a-l putea pune în coșciug.

Cu privirea pierdută în depărtare, dincolo de groapă, maestrul Monterga și-a amintit ziua cînd îl cunoscuse pe cel care avea să-i fie cel mai credincios ucenic.

II

Într-o zi a anului 1474, abatele Tomasso Verani a sosit la atelierul lui Francesco Monterga, purtînd sub braț niște suluri. Pe atunci, părintele Verani conducea *Ospedale degli Innocenti*. Fulgerîndu-l cu privirea, l-a salutat pe pictor mai vioi ca niciodată, incapabil să disimuleze însă încîntarea reținută. Plin de nădejdi, a desfăcut foile pe o masă din atelier și i-a cerut maestrului docta opinie. Francesco Monterga a cercetat, mai întîi fără prea mare interes, primul dintre desenele pe care preotul i le pusese intempestiv în fața ochilor. Bănuind că era vorba de cine știe ce incursiune temerară a abatelui însuși în labirinticele taine ale meșteșugului său, a încercat să se arate mîrinimos. Fără entuziasm, pe un ton aproape descurajator și clătînînd ușor din cap, și-a dat aprobator cu părerea despre primul:

– Nu-i rău.

Pe foaie apăreau, schițate în cărbune, cele nouă arcuri ale porticului de la orfelinatul construit de Brunelleschi. A cugețat pentru sine că, la urma urmelor, cum autorul era un neofit, desenul ar fi putut ieși mult mai rău. A lăudat agerimea cu care realizase perspectiva asupra porticului și mina sigură cu care fuseseră trase, în fund, liniile superioare ale clopotniței de la *Santissima Annunziata*. Luminile și umbrele erau cam greoaie, dar cel puțin se potriveau cu ideea destul de precisă a procedurii obișnuit. Înainte ca maestrul să formuleze o critică definitivă, părintele Verani a desfăcut și celălalt desen, acoperindu-l pe primul. Acesta reprezenta chiar portretul abatelui, o sanguină schițată naiv, dar cu linii hotărîte și vioaie. Chipul clericului era cu siguranță bine redat. Oricum, și-a spus maestrul în sine, între corectitudinea desenelor și setea de perfecțiune oglindită de talentul artistului, prăpastia era de netrecut. Mai ales ținînd seama de vîrsta părintelui Verani. A încercat să găsească vorbele potrivite pentru ca, pe de o parte, să nu rănească amorul propriu al preotului și, pe de alta, să nu-l facă să se inflăcăreze zadarnic.

– Dragul meu abate, nu mă îndoiesc de acuratețea pe care o vădesc lucrările. Dar, la vîrsta noastră..., șovăi Monterga. Vreau să spun... ar fi ca și cum eu, la anii mei, mi-aș dori să ajung cardinal...

De parcă i s-ar fi adus cel mai mare dintre elogi, părintelui Verani îi luară foc privirile și întrerupse verdictul:

– Și încă n-ai văzut nimic, spuse el.

L-a luat pe Francesco Monterga de braț și aproape că l-a tîrît pînă la ușă, uitînd restul desenelor pe masă. L-a tras după el pe scări și, înainte ca maestrul să poată scoate o vorbă, se

aflau deja jos, în uliță, îndreptându-se spre *Ospedale degli Innocenti*.

Maestrul cunoștea perseverența părintelui Verani. Când acesta își puna ceva în minte, nimic nu-l putea descuraja, pînă nu-și atingea țelul. Pășea stringîndu-i brațul, iar Monterga încerca să țină pasul cu mersul lui hotărît, bombănind nemulțumit că se pronunțase atît de evaziv. Când au dat colțul pe *Via dei Servi*, pictorul s-a smuls din mîna răpănoasă ce-i strîngea brațul, gata să-i strige preotului ceea ce ar fi trebuit să-i spună cu cîteva minute mai devreme. Dar era prea tîrziu. Ajunseseră la poarta orfelinatului. Au traversat *Piazza* pieziș, au trecut pe sub portic și au intrat în clădire. Înmarmat cu scutul răbdării și al resemnării, maestrul se pregătea să-și piardă dimineața cu ochii pe noul capriciu al abatelui. Odăița unde l-a dus era un atelier improvizat, pitit după dosnicul dispensar; atît de bine ascuns, că-l bănuiai de clandestinitate. Ici și colo se grămădeau tablouri, pînze, pergamente, pensule, cărbuni și peste tot se simțea mirosul aspru al tușului și al extractelor de plante. După ce s-a obișnuit puțin cu întunericul, maestrul a izbutit să zărească, pe fondul luminos al unei pînze dintr-un colț al încăperii, spinarea mărunțică a unui copil. Mîna micuțului, care luneca pe fața pînzei cu vioiciunea rîndunelei ce zboară pe cerul limpede, era atît de mică, încît abia putea ține cărbunele. Înduioșat, Monterga și-a ținut răsufierea, de teamă că și cel mai mic zgomot ar putea strica tabloul. Cu mîinile încrucișate pe pînțe și surîzînd fericit, părintele Verani îi privea chipul perplex și uimit.

Copilul era Pietro della Chiesa; încă nu împlinise cinci ani. De cînd, părăsit la ușa bisericii Santa Maria și crezut mort, supraviețuise în pofida tuturor prevestirilor, părintele știuse că, luîndu-l la el, băiatul n-avea să le semene celorlalți copii din orfelinat.

Ca toți frații lui de suferință, micuțul a fost înscris în jerpelitul, necitețul și mult uitatul *Registru de Nașteri*, cu numele Della Chiesa. Dacă celorlalți li se puna numele sîntului din ziua cînd intrau în *Ospedale degli Innocenti*, părintele Verani hotărîse să încalce regula pentru el și să-l boteze Pietro, aducîndu-și prin aceasta un omagiu, căci se numea Pietro Tomasso. Copilul a dat curînd dovezi de neobișnuită curiozitate. Negri și vioi, ochii lui cercetau totul cu cel mai mare interes. Poate că, ocrotit fiind de abate, s-a bucurat mereu la *Ospedale* de o atenție mai mare decît alții. Era sigur însă că, într-adevăr, mult mai devreme decît îndeobște, băiatul a pus ochii pe obiectele din preajmă și a încercat să le deseneze. În acest scop, a învățat foarte repede să se slujească de tot ce putea lăsa urme pe podea și pereți, pe haine și chiar pe propriul trup. Zi de zi, Sor¹ Maria, doica portugheză cu fața tuciurie, afla îngrozită noile isprăvi ale micuțului. Orice obiect era bun să dea mărturie de incipienta-i vocație: lut, praf, resturi de mîncare, cărbune, var scorjot de pe pereți. Folosea fără milă orice-i cădea în mîini, oricît de mare ar fi fost suprafața curată, aflată la îndemîna lui. Dacă maica Maria hotăra să-l închidă, drept cine știe ce pedeapsă, în odaie, Pietro făcea tot posibilul ca să nu-și întrerupă

¹ „Soră” e formula spaniolă folosită pentru a te adresa unei călugărițe. (n.tr.)

munca: insectele zdrobite, conștiincios emulsionate cu preriile excremente, erau pentru micuț cea mai plăcută vopsea. Marele patio¹ central îi era cea mai nepretuită magazie de provizii. Ici-colo, avea la îndemână cele mai bune acuarele: fructe coapte, iarbă de păscut, flori, pământ, limacși și polen de toate culorile. Răbdarea și îngăduința tutorelui păreau fără margini. Sor Maria nu se lămurea din ce pricini îngăduia abatele, obișnuit să păstreze disciplina cu mină de fier, ca micul Pietro să facă din *Ospedale* o adevărată cocină. Înainte de a porunci curățarea pereților, privea extaziat opera rău mirositoare a elevului, ca pe moaștele din cupola Baptisteriului. Atît pentru ca maica Maria să nu-și mai cotcodăcească indignarea și să nu mai vocifereze în portugheză, cît și pentru a încuraja pasiunea micuțului răsfățat, părintele Verani i-a adus un pumn de cărbuni de desen și sanguine, un creion de Veneția și un vraf de hîrtii uzate, de la tipografia arhiepiscopiei. A fost o adevărată revelație. Creionul i s-a lipit de mină, de parcă făcea parte din propria anatomie. Astfel, Pietro a învățat să deseneze înainte de a învăța să-și zică numele. Primind darul, băiețelul s-a mulțumit, pînă la urmă, doar cu suprafața restrînsă a foilor, deși dorul de a încerca ingredientii cît mai neobișnuiți nu l-a părăsit niciodată. Făcea progrese uimitoare;

¹ „În casele din Spania sau din America Latină, un *patio* reprezintă un spațiu închis, cu pereți sau galerii, dar descoperit. Decorat cu faianță, gresie, plante ornamentale, mici fîntîni sau palmieri, poate fi situat și între edificii, avînd uneori chiar rolul ogrăzii. În cazul bisericilor, *patio* central se află, de obicei, în mijlocul claustrului. (n.tr.)

dar precocea-i îndeminare avea să se lovească de un zid greu de trecut.

Deși îi arăta o iubire necondiționată, Sor Maria se supăra pe Pietro zgomotos, dar trecător. Însă efemerele-i accese de furie nu făceau, cu siguranță, nici cît o ceapă degerată în fața miniei tăcute pe care copilul o trezea în cel care avea să devină o adevărată amenințare pentru traiul lui fericit din orfelinat: starețul Severo Setimio.

Severo Setimio ținea sub control toate instituțiile de sub jurisdicția arhiepiscopiei. În fiecare săptămînă, fără ca nimeni să poată prevedea nici ziua, nici ora, el vizita *Ospedale* prin surprindere. Cu degetele încrucișate la spate și bărbia adusă în față, străbătea coridoarele, intra în claustre și controla scrupulos pînă și pe sub paturi, vrînd să vadă dacă totul era în ordine. În fața privirilor înspăimîntate ale internilor, Severo Setimio se plimba împreună cu părintele Verani, care se ruga în gînd ca nimic să nu poate trezi vipera din mintea starețului. Dar rugile lui mute nu păreau să găsească niciodată calea spre Voința Supremă; o neașteptată zbîrcitură a așternuturilor, un gest ce ar fi putut vădi o măruntă lipsă de respect, cel mai neuzit murmur făceau ca orice copil de pripas să fie luat implacabil ca din oală și arătat de degetul dezaprobat al lui Severo Setimio. Pedepsele erau sumare și fără drept de apel: micuții vagabonzi erau condamnați să petreacă ore întregi în genunchi pe boabe de linte albă sau, mai grav, starețul însuși își descărca rigorile nuielei peste falangele fiecărui deget al micilor delincvenți. Amănuntul cel mai neînsemnat era un bun pretext pentru constituirea unui soi de tribunal inchizitorial; dacă, de pildă, vreunui băiețel îi scăpa, în timpul

inspecției, cel mai ușor hohot de ris, trădând astfel amestecul de nervi și martial patetism inspirat de chipul starețului, furia-i tăcută nu se lăsa așteptată. Le poruncea pe loc să se pună pe două rînduri față în față; deschizîndu-și drum prin strîmtul coridor al copiilor, cerceta fiecă chip și-l alegea la întîmplare pe procurorul judecății sumare. Acuzatorul trebuia să-l arate pe vinovat și să hotărască pedeapsa pe care o merita. Dacă starețul considera că ea era prea îngăduitoare și înriurită de prietenie, indulgentul călău era și el acuzat. Astfel, pedepsindu-i pe inocenți ca pe vinovați, el obținea mărturisirea celui care comisese delictul originar. Dar asemenea pedepse erau o nimica toată față de cea mai temută dintre toate, și doar gîndul la ea trezea în copii o teroare mai mare decît mînia Domnului: *la casa dei morti*. Sub acest nume era cunoscută vechea temniță, temutul infern unde coborau autorii unor delictе atît de grave, încît presupuneau expulzarea din *Ospedale*. Casa morților era o culă fortificată, înălțată în vîrfurile stîncii înalte ce domina codrul fără nume. Încercuită de cinci ziduri înălțate deasupra prăpastiei și de șanțul cu ape stătute și negre de la poalele lor abrupte, casa nu-ți îngăduia în nici un chip să te gîndești că ai putea fugi din ea. Așa că, oricît de crudă era pedeapsa, ori de cîte ori dicta starețul o sentință de împlinit între zidurile de la *Ospedale*, inculpatului îi scăpa un suspin de ușurare. Revizorul arhiepiscopal părea să-i poarte mare interes micuțului Pietro. Vechea pică pe care Severo Setimio i-o purta părintelui Verani făcea din preferatul lui ținta tuturor rînciunelor starețului. Nici nu i-a ajuns bine la urechi vestea timpuriei vocații a lui Pietro, că a și hotărît să li se interzică tuturor să

se exprime pe hîrtii, lemne, pînze și, chiar mai mult, pe ziduri, pereți sau orice alte suprafețe din orfelinat. Și, desigur, a confiscat toate uneltele ce-ar fi putut sluji unor asemenea țeluri. Așa că, ori de cîte ori auzea vocea starețului, Sor Marîa pleca în goană să ștergă pînă și cele mai mici urme ale îndărătnicei opere a lui Pietro. În asemenea împrejurări, părintele Verani se străduia cu înverșunare să distragă luarea-aminte a revizorului arhiepiscopal, pentru a-i lăsa măicuței timp să curețe pereții, să pitească uneltele improvizate și să șpele mîinile micuțului, ale cărui degete imputite trădau crima. Deși nu izbutea să adune întotdeauna probe îndestulătoare, totuși starețul știa că părintele Verani ocrotea tînușile activități ale lui Pietro. Oricum, deși avea îndoieli, păstra întotdeauna cîte o pedeapsă pentru preferatul abatelui.

Iar părintele Verani știa că, dacā un om mîrînimos nu se milostivea să-l ia sub oblăduirea sa pe micul Pietro, la vîrsta îngăduită ar fi trebuit mutat, fără drept de apel, în casa morților.

III

În ziua aceea de demult, cînd l-a cunoscut, Francesco Monterga și-a pierdut graiul de uimire, privind cu cită iscusință minuia cărbunele pe pînza micuțului de sub oblăduirea abatelui. Băiețelul s-a ridicat în picioare, l-a privit și i-a făcut bătrînului maestru o reverență. Atunci, părintele Verani a schițat un gest, abia înălțînd din sprîncene. Pe mutește, micul Pietro a luat la întîmplare o hîrtie mototolită, s-a cărărat